

Motion till riksdagen 2025/26:1220

av **Eva Lindh (S)**

Rättspsykiatri

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över och stärka rättspsykiatri och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över och stärka hela den psykiatriska kedjan och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över lagen om rättspsykiatrisk vård när det gäller utskrivning från den slutna rättspsykiatri och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att se över och stärka granskningen och tillsynen av den rättspsykiatriska vården och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga ett nationellt intag för rättspsykiatri och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att göra nödvändiga ändringar i offentlighets- och sekretesslagen för att möjliggöra anmälningar av brott som begås inom rättspsykiatri och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Behovet av rättspsykiatrisk vård för allvarligt psykiskt sjuka individer som dömts för grova brott har ökat dramatiskt. Patienter som dömts till vård för grova brott kan bli utan nödvändig behandling, samtidigt som redan utskrivningsklara patienter tvingas kvar inom slutenvården på grund av bristande resurser i öppenvården.

Ökningen av antalet patienter inom rättspsykiatri innebär överbeläggningar, en svår arbetssituation för våra medarbetare och förlängda vårdtider som följd. Den viktiga frågan om rättspsykiatriens situation har hamnat i skymundan. Redan nu ligger snittet i Sverige på 110 procents beläggning och trycket väntas öka.

Det är regionerna i landet som ansvarar för den rättspsykiatriska vården. Rättspsykiatrien har väldigt begränsad styrförmåga när det gäller in- och utflöde. Flera regioner har fått skjuta till resurser för att ta sig an platsbristen. Men regionerna har en mycket ansträngd ekonomisk situation eftersom den SD-styrda regeringen inte har skjutit till tillräckligt med resurser till vården. Regionerna kan inte själva påverka det ökade behovet av platser inom rättspsykiatrien och därför bör staten ta ett ansvar för frågan.

Den ansträngda situationen inom rättspsykiatrien innebär överbeläggningar, allt längre köer, en undanträngningseffekt i andra verksamheter, att dömda inte får den vård de behöver och att situationen för de anställda blir allt tuffare. Det innebär också att vi har dömda som inte har någon tillsyn eller omsorg trots det stora behov och riskfyllda beteende som de har.

Samtidigt som överbeläggningar och köer växer finns det ett växande antal utskrivningsklara som av lagstiftningskäl tvingas kvar inom den låsta slutenvården. Platser inom rättspsykiatrien tas upp av redan utskrivningsklara som har avtjänat sitt straff och kunde vårdas inom öppenvården. Den absoluta majoriteten av de som döms till rättspsykiatrien får en dom med särskild utskrivningsprövning som innebär att förvaltningsrätten avgör. Enligt lagen kan förvaltningsrätten inte skriva ut en patient om det "saknas förutsättningar för att ge den rättspsykiatriska vården i öppen form". Om en kommun själv inte anser att den i dagsläget har plats för patienten kan den ansvariga kommunen neka och förvaltningsrätten kan därmed inte döma annat än att patienten måste stanna kvar inom slutna rättspsykiatri.

Patienter dömda till vård i Sverige kan vara frihetsberövade inom slutna rättspsykiatrisk vård under väldigt långa tider, trots att de kunde vara lämpliga för öppenvård, eller trots att andra insatser eller påföljder kunde vara rimligare. I ett mål mot Sverige slog Europadomstolen fast att svensk lagstiftning strider mot mänskliga rättigheter (EKMR artikel 3).

De patienter som överlämnas till rättspsykiatrisk vård är en utsatt och sårbar grupp som till mycket stor andel (kvinnor 97 procent, män 93 procent) haft kontakt med den psykiatriska vården tidigare. Dessa siffror visar att Sverige har ett stort och viktigt arbete att stärka hela den förebyggande och vårdande psykiatriska kedjan så att fler personer kan ges den vård de behöver.

Rättspsykiatrien har mycket stora befogenheter när det gäller tvångsåtgärder. Det kräver hög kompetens och stort ansvar. Riksdagen borde överväga att införa ett nationellt kunskapsstöd samt ett kompetenscentrum för tvångsvård. Samt att den bristande uppföljningen och granskningen av rättspsykiatrien bör stärkas.

På grund av sekretessen som personalen inom rättspsykiatrien omfattas av kan de inte anmäla brott som begås av intagna. Detta kan till exempel handla om hot och våld eller barnpornografi. Detta borde rimligen åtgärdas snarast.

Det faktum att det inte finns något nationellt intag för rättspsykiatrien leder till att Kriminalvården saknar överblick. I normalfallet kan det vara kö i en region och finnas plats inom en annan region utan att den överblicken finns.

Slutligen innebär den rådande situationen i Sverige att mycket unga personer nu döms till slutna rättspsykiatrisk vård. Unga personer som vårdas inom Statens institutionsstyrelse med tung kriminalitet i bagaget hänvisas till rättspsykiatrien för sin vård om de inte klarar sitt uppdrag. Denna situation måste leda till överväganden av uppdraget och behovet av utvecklad kompetens.

Sammantaget finns det ett stort behov av att se över den rättspsykiatriska vården i Sverige där staten har ett stort ansvar för gällande lagstiftning, resurstilldelning och organisering.

Eva Lindh (S)